

کاربرد دوربین‌های مدار بسته در فرآیند رسیدگی کیفری و ارتباط آن با عدالت کیفری

گروه حقوق، حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران	سمیه صدری (نویسنده مسئول)
گروه حقوق، حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران	دکتر عباسعلی اکبری
گروه حقوق، حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران	دکتر مهدی شریزاده

چکیده

در دهه‌های اخیر، استفاده از دوربین‌های مدار بسته به عنوان ابزاری فناورانه در فرآیند رسیدگی کیفری، نقش فزاینده‌ای در کشف جرم، شناسایی مرتکبین و ارائه ادله ایفا کرده است. این ابزار نظارتی، با ثبت وقایع به صورت عینی، به مقام‌های قضایی و ضابطین دادگستری امکان می‌دهد تا با استناد به شواهد تصویری، تصمیماتی مستندتر و دقیق‌تر اتخاذ کنند. به‌ویژه در جرایم مشهود، تصاویر ضبط‌شده می‌توانند به کاهش خطای انسانی در تشخیص بزهکار، تسریع در روند رسیدگی و تقویت صحت تحقیقات مقدماتی کمک کنند. با این حال، بهره‌گیری از این فناوری در بستر عدالت کیفری، چالش‌هایی نیز در پی دارد. از جمله نگرانی‌هایی در خصوص حفظ حریم خصوصی، امکان سوءاستفاده از تصاویر، و خطر جایگزینی قضاوت انسانی با شواهد فنی صرف. در این مقاله، ضمن بررسی مزایا و معایب کاربرد دوربین‌های مدار بسته در نظام عدالت کیفری، تلاش می‌شود توازن میان کارآمدی فرآیند رسیدگی کیفری و صیانت از حقوق متهمان و اصول دادرسی منصفانه مورد تحلیل قرار گیرد. نتیجه‌گیری مقاله بر آن است که استفاده هدفمند و ضابطه‌مند از فناوری نظارتی، می‌تواند در راستای تحقق عدالت کیفری مؤثر واقع شود.

واژگان کلیدی: عدالت کیفری، دوربین مدار بسته، رسیدگی کیفری، ادله تصویری، حقوق متهم.

طبقه‌بندی JEL: فقه - حقوق - جزا و جرم شناسی - حقوق بین الملل - حقوق خصوصی

The use of CCTV cameras in the criminal investigation process and its relationship to criminal justice

Scientific Journal of Modern
Jurisprudence and Law

Print ISSN: 2717- 1469
Online ISSN: 2717 - 1477

Profile in ISC,SID, Noormags,
Magiran, Ensani,
GoogleScholar
www.jaml.ir

Year 2025, Sixth year ,Issue 23

Pages 1-25

Somayyeh
Sadri(Author)

Department of Law, Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

Dr. Abbasali Akbari

Department of Law, Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

Dr. Mehdi Sherizadeh

Department of Law, Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

Abstract

In recent decades, the use of CCTV as a technological tool in the criminal justice process has played an increasing role in detecting crimes, identifying perpetrators, and providing evidence. By objectively recording events, this surveillance tool allows judicial authorities and judicial officers to make more documented and accurate decisions based on visual evidence. Especially in obvious crimes, recorded images can help reduce human error in identifying criminals, speed up the investigation process, and enhance the accuracy of preliminary investigations. However, the use of this technology in the context of criminal justice also poses challenges. These include concerns about privacy, the possibility of misuse of images, and the risk of replacing human judgment with mere technical evidence. In this article, while examining the advantages and disadvantages of using CCTV in the criminal justice system, an attempt is made to analyze the balance between the efficiency of the criminal investigation process and the protection of the rights of the accused and the principles of fair trial. The conclusion of the article is that the targeted and disciplined use of surveillance technology can be effective in achieving criminal justice.

Keywords: Criminal justice, CCTV, criminal investigation, video evidence, defendant's rights.

JEL Classification: Jurisprudence - Law - Criminal and Criminology - International Law - Private Law

مقدمه

کارکردهای اثباتی و پیشگیرانه آن، مخاطرات و چالش‌های حقوقی ناشی از استفاده ناصحیح یا فاقد نظارت آن را نیز واکاوی نماید. هدف نهایی، یافتن راه‌حلی برای ایجاد توازن میان اثربخشی در اجرای عدالت و صیانت از حقوق بنیادین اشخاص است.

۱- مفاهیم و مبانی نظری تحقیق

۱-۱ عدالت کیفری

عدالت، مفهومی اخلاقی است که بشر آن را از آغاز تمدن خود شناخته و برای استقرار آن کوشیده است. هدف از اعمال کیفر، بی گمان حفظ حقوق انسانها و جلوگیری از تجاوز به آنان به منظور تحقق آرمان عدالت است. هرگاه توازن میان منافع، حقوق و تکالیف استقرار یافته در جامعه مورد تجاوز قرار گیرد چهره ای از عدالت برای رفع تجاوز نمایان می شود که می توان آن را عدالت کیفری نامید، مهم‌ترین تأثیر وضع و اجرای دقیق قوانین کیفری، تحقق عدالت است. چنین عدالتی را که با اعمال مجازات به دست می آید می توان عدالت کیفری نامید. بنابراین می توان گفت: عدالت کیفری شامل مراجع گوناگونی می شود که دامنه صلاحیت و مداخله آنها نسبت به بزهکار و حق پس از تحمل مجازات یعنی مرحله بعد از خروج مجرم از فرآیند کیفری نیز ادامه می یابد. کم‌ترین نتیجه ای که این تعریف از عدالت کیفری به دنبال دارد آن است که قانونگذار به طور عمیق توجه کند که مجموعه قوانین کیفری بویژه کیفرهایی که برای جرائم پیش بینی می شود از وصف عدالت بهره مند باشند چه آنکه به هیچ روی نمی توان انتظار داشت با کیفر ناعادلانه، وضعیت عادلانه ای در جامعه برقرار و عدالت تأمین گردد و بی تردید چنین عدالتی بدون تحقق عدالت در قانونگذاری محقق نخواهد شد. نه تنها هدف عمده مجازات، تحقق آرمان عدالت است بلکه عدالت یکی از مبانی مشروعیت کیفر نیز به شمار می آید و این اندیشه به روزگار فیلسوفان یونان باز می گردد و تا زمان حاضر نیز مجازات‌ها بر اساس نظریه عدالت توجیه می شوند. هرچند تفسیری که

تحولات فناوریانه در دهه‌های اخیر، ساختار و کارکرد بسیاری از نظام‌های حقوقی و قضایی را دگرگون کرده‌اند. یکی از مهم‌ترین این تحولات، گسترش استفاده از دوربین‌های مداربسته در فضاهای عمومی و خصوصی است که در ابتدا با هدف افزایش امنیت عمومی و پیشگیری از وقوع جرم به کار گرفته شدند. با گذشت زمان، این ابزارهای نظارتی جایگاه خود را در فرآیند کشف جرم، شناسایی مجرم و حتی در مراحل اثبات جرم در دادگاه‌های کیفری تثبیت کرده‌اند. در نظام عدالت کیفری، دستیابی به حقیقت و اجرای عدالت از اهداف اصلی به‌شمار می‌رود. از این منظر، بهره‌گیری از شواهد عینی و قابل استناد، همچون تصاویر ضبط‌شده توسط دوربین‌های مداربسته، می‌تواند به کاهش خطاهای قضایی، افزایش سرعت رسیدگی و ارتقای اعتماد عمومی به نهادهای کیفری بینجامد. بویژه در جرایمی که شواهد انسانی دچار تردید یا تعارض است، تصاویر و فیلم‌های مستند می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در احراز واقعیت داشته باشند. با این حال، استفاده از این فناوری بدون چارچوب قانونی مشخص، خود می‌تواند تهدیدی برای حقوق و آزادی‌های فردی محسوب شود. ضبط و ذخیره‌سازی اطلاعات بصری از شهروندان، بدون رضایت یا آگاهی آن‌ها، ممکن است مصداق نقض حریم خصوصی تلقی شده و مشروعیت فرآیند رسیدگی کیفری را زیر سؤال ببرد. همچنین، اتکال بیش‌ازحد به ادله تصویری ممکن است منجر به نادیده گرفتن سایر اصول بنیادین دادرسی منصفانه از جمله اصل بی‌گناهی، حق سکوت و حق اعتراض شود.

از این‌رو، ضرورت دارد تا کارکرد دوربین‌های مداربسته در فرآیند کیفری با دیدی حقوقی و انتقادی مورد تحلیل قرار گیرد. این مقاله می‌کوشد با رویکردی توأمان واقع‌گرایانه و حقوق‌محور، به بررسی میزان و حدود اعتبار این ابزار نظارتی در رسیدگی‌های کیفری بپردازد و در عین توجه به

طرد از خانواده، قبیله، طایفه، واکنشهای خفیف بشر در قبال اعمال خانواده، قبیله و طایفه بود اما چهره مجازاتها با آنچه که امروز دارند گاه متفاوت می نمود.

به طور کلی می توان گفت که پایه مجازات در دوران گذشته بیشتر در دفاع از غرایزی چون غریزه حیات یا حفظ مال و یا دفاع از مقررات قبیله ای و سنتهای قومی و مذهبی بوده است که اثر آنها را حتی در عصر حاضر نیز می توان کم و بیش در نقاط مختلف عالم دید. بویژه نمی توان فراموش کرد که بشر همیشه و به نوعی با احساس عدالتخواهی درگیر بوده و مجازات را جبران بی عدالتی انجام شده می دانسته است. در این مورد به خصوص ادیان مختلف به انحای گوناگون خواسته اند تا کیفر را جبران بی عدالتی حاصل از انجام عمل مجرمانه بر دیگران بدانند و به همین دلیل می بینیم که در شریعت اسلام به عنوان مثال در اعمال مجازات نوعی اجرای عدالت نهفته است که به ظاهر بیشتر جنبه جبران خسارت و تشفی خاطر مجنی علیه جرم را داراست.

با توجه به اینکه هدف اصلی از اعمال مجازات تحقق عدالت است می توان گفت عدالت کیفری شامل مراجع گوناگونی می شود که دامنه صلاحیت و مداخله آنها نسبت به بزهکار و حتی پس از تحمل مجازات، یعنی مرحله بعد از خروج مجرم از فرآیند کیفری است به عبارتی هرگاه توازن میان منافع، حقوق و تکالیف استقرار یافته در جامعه مورد تجاوز قرار گیرد چهره ای از عدالت برای رفع تجاوز نمایان می شود که می توان آن را عدالت کیفری نامید.^۲

از آنجائیکه وقوع هر عمل خلاف اخلاق و شأن انسانیت قبیح و ناپسند است به گونه ای که باعث اختلال در روابط انسانی می گردد لذا می توان گفت که خاستگاه عدالت کیفری به سر

امروز از عدالت ارائه می شود با مفهوم قدیمی آن تفاوت بسیار دارد.

طرفداران کیفر از آن رو از کیفر به رغم ظاهر خشونت بار آن دفاع می کنند که آن را وسیله اجرای عدالت می پندارند و بر این باورند که اگر بر مرتکب جرم مجازات اعمال نگردد عدالت اجرا نشده باقی می ماند. به نظر آنان با وجودی که همواره امکان وقوع تجاوز به حقوق افراد و جامعه وجود دارد عادلانه نخواهد بود که مشروعیت کیفر را نفی و ضرورت آن را نادیده بگیریم. شاید بتوان کانت را دارای همین نظریه دانست چه آنکه به اعتقاد وی هدف از وضع و اعمال قانون جزا نه حفظ حقوق طبیعی و نه دفاع از جامعه در قبال بزهکار و نه پیشگیری و ارباب دیگران از ارتکاب جرم است، بلکه اعمال مجازات خود حسن ذاتی دارد.^۱

کیفر یا مجازات دارای سابقه ای طولانی در تاریخ است و حتی گفته اند که می توان به قدمت عمر بشر از آن گفتگو کرد. البته یادآوری این نکته ضروری است که مجازاتها با ویژگیها و اهداف آنها که امروزه نظر حقوقدانان و جرم شناسان را به خود جلب کرده است بدین دقت و تعمق مطلقاً مورد توجه قدما نبوده و لذا تحول مبنی کیفر و وجود اقدامات تأمینی در کنار آنکه نشانه ای از چرخش تفکر انسان در جهت شناخت بیشتر فلسفه مجازاتها و نتایج حاصله از آنهاست منجر به قبول تدابیری غالباً در کنار مجازات و تحت عنوان اقدامات تأمینی شده است. بشر در قدیم و بی تردید از همان زمان که با اعمالی مواجه شد که عکس العملی را به دلایل مختلف در قبال آنها طلب می کرد مانند اعمال ضد دین، مخالفت حکومت، فرمانروا، پادشاه و نیز افعال خلاف مقررات خانواده . بدین واکنش گاه خفیف و گاه شدید و به انحاء مختلف دست زد .

^۲ برادل - ژان (۱۳۸۲) تاریخ اندیشه های کیفری - ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرنآبادی .

^۱ برادل - ژان (۱۳۸۲) تاریخ اندیشه های کیفری - ترجمه دکتر علی حسن نجفی ابرنآبادی، چاپ دوم تهران - انتشارات سمت .

قدرت عمومی تأکید دارد و گرایش دوم که منطقی تر می نماید خواهان عدالت توزیعی در سطح عموم افراد جامعه و شهروندان آن محدود شدن مداخله قدرت عمومی در جرم انگاری و بویژه فرآیند کیفری است. ضمن آنکه از دهه های آخر سده بیستم به این سو، نظریه عدالت کیفری سرکوبگر به دلیل ویژگی ها، عملکرد و نتایج خاص آن مورد انتقادها و اعتراض های نظریه پردازان حقوق کیفری و جرم شناسان قرار گرفته است، اعتقاد باورمندان این نظریه بر این است که عدالت کیفری سزادهی هم بزه دیده، هم بزهکار و هم جامعه را به نفع اعمال اقتدار عمومی از طریق قوانین کیفری فراموش نموده و یا حداقل نقشی در خور و شایسته به آنها نداده است.

مجموع این مطالب را می توان تشکیل دهنده مبانی نظری عدالت کیفری برشمرد. یعنی دیدگاههایی که ذیحق اصلی در فرآیند کیفری را بزه دیده دانسته و از سوی دیگر خواستار محدود شدن اعمال قدرت عمومی و پی ریزی یک عدالت کیفری مشارکتی در رسیدگی به واقعه مجرمانه هستند.^۲

۱-۲ عدالت ترمیمی

ظهور عدالت ترمیمی نتیجه یکی از مهمترین تحولات ایجاد شده در نگرش به عدالت کیفری و رویکردهای جرم شناختی و به طور کلی تحول در تفکر ناظر به جرم در طول دو دهه گذشته است. مطابق نظر برخی نویسندگان عدالت ترمیمی به ویژه از دهه ۱۹۹۰ تاکنون و در هزاره جدید به عنوان نهضتی اجتماعی جهت اصلاح نظام عدالت کیفری درآمده است. علاوه بر این عدالت ترمیمی به عنوان فلسفه و مبانی نظری حل اختلاف ها و تعارضات و مدلی برای عدالت در امور کیفری نمایان شد. این نهضت اصلاحی در سطح بین المللی نیز گسترده شد و موضوع مباحث و تصمیمات متعددی در قالب قطعنامه ها و معاهدات قرار گرفته است به علاوه آنکه این

آغاز زندگی بشریت و به گونه های مختلف باز می گردد. می توان گفت از ابتدای دوران بشریت که غالباً انسانها به صورت قبیله ای و خانوادگی زندگی می کردند عدالت کیفری بیشتر جنبه خصوصی و بیشتر به صورت انتقامجویی میان افراد قبیله و خانواده بود که علاوه بر شخص مجرم و گناهکار اثرات زیانبار آن به سایر افراد قبیله و خانواده نیز تسری داشت به گونه ای که لطمات و صدمات زیادی را به انسانها وارد می نمود به مرور زمان و با پیشرفت انسانها و فرهنگ جوامع و با پیدا شدن و تأسیس نهادی به نام دولت کم کم جنبه خصوصی آن کم رنگ تر شد و ارتکاب جرم به عنوان موضوعی که باعث اختلال نظم عمومی و جامعه می گردید قلمداد شده و تابع ضوابط و قواعد خاصی در آمد، هدف اصلی تحقق عدالت و مجازات متخلف و بزهکار بود و تکیه اصلی، نظم عمومی و جامعه بود و جبران خسارت بزه دیده مورد توجه قرار نمی گرفت. کم کم و به مرور زمان با توجه به تلاش و کوشش اندیشمندان و جامعه شناسان علاوه بر جامعه، بزه دیده به عنوان بزرگترین قربانی مورد توجه قرار گرفت به گونه ای که هدف از کیفر و مجازات علاوه بر استقرار نظم عمومی در جامعه جبران خسارت مادی و معنوی زیان دیده و اصلاح و تربیت بزهکار و بازگرداندن ایشان به جامعه مورد توجه اندیشمندان علم حقوق و دولتمردان بود.^۱ در مورد چگونگی و میزان مداخله نمایندگان قدرت عمومی و افراد به عنوان شهروندان جامعه در عرصه های گوناگون نظام کیفری از مرحله جرم انگاری تا رسیدگی و اجرای قوانین کیفری، شاهد ظهور و بروز و ارائه طرح ها و اندیشه های گوناگون و متفاوتی بوده ایم در این ارتباط دو گروه متعارض و متمایز به طرح اندیشه های خویش پرداخته اند. گرایش اول که گرایش معمول و سنتی است بر حفظ و پایداری از حقوق جامعه و قدرت عمومی در کلیت آن و به طور خلاصه همه کاره بودن

² Belgrave, John(2003)Restoration justice P.P.(3-14)

¹ Craw ford .A.and T.new.burn(2003)P.52

قوانین کیفری، تحقق عدالت است. چنین عدالتی را که با اعمال مجازات به دست می آید می توان عدالت کیفری نامید. بنابراین می توان گفت: عدالت کیفری شامل مراجع گوناگونی می شود که دامنه صلاحیت و مداخله آنها نسبت به بزهکار و حق پس از تحمل مجازات، یعنی مرحله بعد از خروج مجرم از فرآیند کیفری نیز ادامه می یابد. بنابراین نقطه عطف عدالت کیفری توجه به بزهکار و مجازات بزهکار می باشد و نقش بزه دیده در وقوع حادثه مجرمانه بسیار کم رنگ بوده و شاید بتوان گفت که هدف از عدالت کیفری صرفاً اعمال مجازات بر بزهکار جهت تحقق اجرای عدالت می باشد.²

برخلاف عدالت ترمیمی که به مرحله بعد از وقوع جرم و سه عنصر اصلی (جامعه، بزه دیده، بزهکار) توجه دارد.

امروزه اصطلاح عدالت ترمیمی توسط جامعه شناسان و حقوقدانان مورد استفاده قرار می گیرد. در سال ۱۹۷۷ شخصی به نام آربارنت در آمریکا مقاله ای تحت عنوان پارادایم نوین عدالت کیفری در نشریه ای به نام اتیکز منتشر نمود و با تشریح و تبیین عدالت ترمیمی، برای اولین بار این اصطلاح را به کار برد «نیل کریستی» نروژی نیز با انتشار مقاله ای تحت عنوان «اختلاف به عنوان دارایی» اختلاف برخاسته از جرم را به دارایی و مال بزه دیده و بزهکار تشبیه نمود که توسط مقامات عدالت کیفری و مقامات عمومی جامعه به سرقت رفته است. «هوارد زهر» آمریکایی نیز در مقاله ای تحت عنوان عدالت ترمیمی عدالت سزادهی به تبیین مدل عدالت ترمیم پرداخت و ارتباط آن را با نظام کیفری سنتی تشریح کرد. در حالیکه عدالت کیفری پیشینه ای بسیار طولانی را داشته و به زندگی قومی و قبیله ای دوران باستان بر می گردد که با انگیزه های متفاوتی در زمانهای بسیار دور صورت پذیرفته است. تحولات تاریخی بنیادهای حقوق جزا در جوامع

موضوع مورد استقبال خاص مجامع دانشگاهی مرتبط نیز تلقی می شود. اصطلاح عدالت ترمیمی برای موضوعی متفاوت و موردی متفاوت عرضه شده است. شهرت آن به این دلیل است که از منابع و سرچشمه های متفاوت و گاه متعارض جوشیده است که در نتیجه آن را قابل تطبیق با نیازها، اندیشه ها، گروه های مختلف اعم از مجریان حرفه ای عدالت یا نهادها و سازمان ها می کند. این ویژگی هم موجب تقویت و هم باعث تضعیف آن است. از این جهت عدالت ترمیمی مفهومی مبهم و در عین حال موضوعی مستلزم کوشش بسیار و جاه طلبانه است. بازمانده عدالت ترمیمی از انتقادات ناظر به عدالت کیفری و تقاضا برای تحویل آن جهت جامعه بهتر در برآورده است.

عدالت ترمیمی فرآیندی است که به وسیله آن تمام اشخاصی که در حادثه مجرمانه دخیل هستند گرد هم می آیند تا با مشارکت یکدیگر در مورد آثار و نتایج عمل مجرمانه و آینده بزه دیده و بزهکار و جامعه بعد از وقوع جرم چاره اندیشی بنمایند. ارائه تعریفی جامعه از عدالت ترمیمی ساده نیست چون عدالت ترمیمی طرح و برنامه ها و اندیشه های گوناگونی را شامل می شود. نقطه اشتراک همه این طرحها و برنامه ها و اندیشه ها، توجه و التفات به نقش آفرینی سه عنصر و رکن اساسی مثلث عدالت ترمیمی (جامعه، بزه دیده، بزهکار) در مقابله با بزه و اثرات و نتایج آن با تکیه بر نیازها و قابلیت های جامعه و بزه دیده و بزهکاری باشد.¹

حال در یک مقایسه مختصر در تعریف عدالت ترمیمی با عدالت کیفری می توان گفت هرگاه توازن میان منافع، حقوق و تکالیف استقرار یافته در جامعه مورد تجاوز قرار گیرد چهره ای از عدالت برای رفع تجاوز نمایان می شود که می توان آن را عدالت کیفری نامید. مهمترین تأثیر وضع و اجرای دقیق

² Zehr H.(1990) changing lenses,p(62)

¹ Brait waite , John (1998)crime and .Reintegration camb ridge university press , P.324.

حل و فصل اختلافات میان خود داشتند. فرهنگ و آداب و رسوم گروهی از این اقوام که امروزه به صورت جمعیت های بومی اقلیت در این کشورها زندگی می کنند و در دهه های اخیر مورد توجه انسان شناسان حقوقی واقع شده اند تا اندازه زیادی الگوبرداری قضائی، تقنینی، علمی، مصادیق مختلف عدالت ترمیمی را تحت تأثیر خود قرار داده است.^۲

گونه های عدالت ترمیمی را بیشتر با خصیصه میزان ارتباط و نحوه تعامل آنها با نظام عدالت کیفری سنتی، تقسیم بندی و نامگذاری کرده اند. در واقع بسته به موضع و استراتژی که مدل های عدالت ترمیمی در مواجهه با انگاره ها و رویه های موجود عدالت کیفری اتخاذ نموده اند، اسامی آنها مختلف و متفاوت است. به طور اجمال باید گفت چهار مدل و رویکرد از این نظر مشخص و متمایز شده که با عناوینی همچون مدل فرعی و جنبی عدالت ترمیمی، استراتژی عدالت ترمیمی مستقل در خارج از نظام عدالت کیفری، استراتژی عدالت ترمیمی یکپارچه و مدل عدالت ترمیمی کلاً یکپارچه شناخته می شوند. با اینحال دو رویکرد عمده عدالت ترمیمی عبارتند از: رویکرد ناب خواه، جایگزین شدن عدالت ترمیمی به جای عدالت کیفری، نوع دوم رویکرد و مدل پیشینه خواه که عدالت ترمیمی را در کنار و یا در قالب عدالت کیفری سنتی همراه با اصلاح و القای اصول ترمیمی به آن، برای حل و فصل مسایل ناشی از ارتکاب جرم می پذیرد و توصیه می کند.

۱-۳- مبانی نظری عدالت ترمیمی

عدالت ترمیمی در صدد ایجاد توازن بین نگرانی های بزه دیده و جامعه محلی است. عدالت ترمیمی همچنین موجب بازسازی بزهکار و جامعه می شود. عدالت ترمیمی در صدد

گونگون به دوره های مختلفی تقسیم شده است از جمله دوره انتقام خصوصی با خصوصیات مختلف از جمله جمعی بودن مسئولیت، بی عدالتی در مجازات که انتقام غالباً شکل خصوصی و خانوادگی را داشته که نهایتاً با ظهور قدرت دولتها جنبه خصوصی آن کاهش یافته و جنبه عمومی آن مورد نظر قرار گرفته است. اندیشمندان بزرگی از جمله کانت، سزار بکاریا، ژرمی بنتام، ژان ژاک روسو با ارائه تفاسیر و نظریات متفاوت به ارزیابی عدالت کیفری و اهداف آن پرداخته و آن را مورد نقد و بررسی قرار داده اند.^۱

عدالت ترمیمی ابتدا در کشورهای آمریکای شمالی، استرالیا و زلاندنو به صورت تجربی - علمی در اشکال مختلف آن مانند میانجیگریها، نشستها یا جلسات گروهی خانوادگی، جلسات یا حلقه ها و یا جرگه های شفابخش، درمان بخش، اصلاح گر، ترمیمی و غیره معمول شد و متعاقب آن مورد توجه دکترین و قانونگذاران قرار گرفت. در واقع نهادهای مدنی و مراجع قضائی و پلیس این کشورها سعی کردند در قالب ابتکارهای گروهی و محلی و نیز در چارچوب ساز و کار قضاذایی، اختلافات کیفری سبک را بدون توسل یا ادامه فرآیند قضائی حل و فصل کنند.^۲

استقبال این کشورها از روشهای ترمیمی، اگرچه دلایل مختلف و متنوعی دارد ولی توسل به عدالت ترمیمی را باید لاقول در دو ویژگی جامعه شناسی و حقوقی آنها جستجو کرد.

از نظر جامعه شناسی، آمریکا و کانادا، همانطور که می دانیم سرزمین هایی هستند که قبل از ورود اروپائیان، دارای ساکنان بومی مثل سرخپوستان و اسکیموها بودند که آداب و رسوم و یا فرهنگ عمومی حقوقی، قضائی خاص خود را برای

² Zehr H.(1990) changing lenses, Anew focus for crime and justice P.(194,195)

³ Marshall, tony, (1992) Restorative justice on trial.

¹ R, Barnett, Restoration a new paradigm of criminal. Justice journal. of etics, 279-301- 1977

و نیز جرایمی که توسط بزرگسالان صورت می گیرد را از فرآیند ترمیمی مستثنی می کنند.

به نظر می رسد عدالت ترمیمی نباید به عنوان روش جایگزینی در نظر گرفته شود که در کنار مجازات و بازپروری در نظام عدالت کیفری تغییر نیافته، اعمال شود. بلکه به عنوان الگویی جدید در نظر گرفته می شود که در حال حاضر در مقیاس اما به تدریج با افزایش تجارب این الگو در بخش بزرگی از پرونده ها باید اعمال شود. جامعه محلی که مبتنی بر خدعات میانجیگری است بین همسایگان و بین بزه دیدگان و بزهکاران در موارد خانوادگی اقدام به میانجیگری کرده و نیز انجام میانجیگری را در مدارس ارتقا می بخشد. به منظور سهولت پرونده ها به پنج دسته تقسیم می شوند: (۱) پرونده هایی که بزه دیده و بزهکار یکدیگر را می شناسند، (۲) جرایم کوچک (خلاف) (۳) جرایم نسبتاً شدید، (۴) جرایم بسیار شدید، (۵) جرایمی که توسط دادگاه باید رسیدگی شوند.

۲- جایگاه دوربین مدار بسته

مزایای بهره مندی از دوربین مدار بسته جوامع رو با اشتیاق بیشتری به سمت استفاده از آن سوق داد. در حالی که سوء استفاده ها از محتوای ضبط شده دوربین به عاملی برای مقابله با آن تبدیل شد. قوانین نصب دوربین مدار بسته به نوعی راه حل برای آشتی نگرشهای متفاوت نسبت به نصب دوربین مدار بسته است. کمک به حفظ امنیت یا نقض حریم شخصی افراد؟ بطور کلی دوربینهای مدار بسته برای حراست و حفظ امنیت عمومی جای خود را در میان جوامع مختلف باز کرد. بنابراین منفعت این رویداد از مضرات آن بیشتر است. با توجه به اهمیت و نقش مثبت دوربین مدار بسته در نظارت، تأمین امنیت و به ویژه پیشگیری از جرائم و تخلفات، این اقدام در حالت کلی قانونی است. حال این سوال پیش می آید که آیا

فراهم کردن تشفی خاطر بزه دیده و ارزیابی میزان بهبود لطمات وارده به وی است و همه طرفین سهیم در فرآیند رسیدگی را قادر می سازد تا فعالانه در این فرآیند شرکت کنند.

در مورد چگونگی میزان مداخله نمایندگان قدرت عمومی و افراد به عنوان شهروندان جامعه در عرصه های گوناگون نظام کیفری از مرحله جرم انگاری تا رسیدگی و اجرای قوانین کیفری، شاهد ظهور و بروز و ارائه طرح ها و اندیشه های گوناگون و متفاوتی بوده ایم. در این ارتباط دو گروه متعارض و متمایز به طرح اندیشه های خویش پرداخته اند. گرایش اول که گرایش معمول و سنتی است بر حفظ و پایداری از حقوق جامعه و قدرت عمومی در کلیت آن و به طور خلاصه همه کاره بودن قدرت عمومی تأکید دارد و گرایش دوم که منطقی تر می نماید و خواهان عدالت توزیعی در سطح عموم افراد جامعه و شهروندان آن و محدود شدن مداخله قدرت عمومی در جرم انگاری و بویژه فرآیند کیفری است ضمن آنکه از دهه های آخر سده بیستم به این سو، نظریه عدالت کیفری سرکوبگر به دلیل ویژگی ها به عملکرد و نتایج خاص آن مورد انتقادها و اعتراض های نظریه پردازان حقوق کیفری و جرم شناسان قرار گرفته است. اعتقاد باورمندان این نظریه بر این است که عدالت کیفری سزادهی هم بزه دیده، هم بزهکار و هم جامعه را به نفع اعمال اقتدار عمومی از طریق قوانین کیفری و فراموش نموده و یا حداقل نقشی در خور و شایسته به آنها نداده است.^۱

۱-۴- رابطه نظام عدالت ترمیمی با نظام عدالت کیفری

برخی کشورها عدالت ترمیمی را تنها برای بزهکاران جوان با جرایم بسیار خفیف به کار می برند و بنابراین کاملاً عدالت ترمیمی نیستند، زیرا بزه دیدگان ناشی از جرایم بسیار شدید

¹ Brait.wait,J(1988)ibid.p.(323)

از تحلیل برخی قوانین در موارد دیگر می توان آنها را به دوربین مداربسته تعمیم داد. در ادامه به چند نمونه می پردازیم.

قانون شماره ۱:

اصل ۲۵ قانون اساسی: بازرسی و نرساندن نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هر گونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون. استراق سمع و گوش دادن مخفیانه به حرف‌های دیگران، نظارت کردن بر افراد دیگر، منع شده است و تنها حکم قانون است که این ممنوعیت را می‌تواند از بین ببرد.

به عنوان نمونه: نیروهای امنیتی و انتظامی در کشور برای پیشگیری و کشف جرم، امنیت جامعه از وسایل متفاوتی استفاده می‌کنند که یکی از مهمترین ابزارها، نصب دوربین مداربسته است.

قانون شماره ۲:

اصل ۲۲ قانون اساسی: حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند.

حیثیت و آبروی افراد باید که حفظ شود و از هر گزندی مصون باشد و بی شک از مهمترین لوازم برای حفظ این حیثیت، دوربین مداربسته است.

قانون شماره ۳:

ماده ۴۱ منشور حقوق شهروندی: کنترل‌های صوتی و تصویری خلاف قانون در محیط‌های کار، اماکن عمومی، فروشگاه‌ها و سایر محیط‌های ارائه خدمت به عموم، ممنوع است.

از لحاظ قانونی همه افراد می توانند اقدام به نصب دوربین کنند؟ و یا اینکه آیا در هر مکانی می توان دوربین نصب کرد؟ ضبط و نگهداری تصاویر در حالی که اقدامی پیشگیرانه از وقوع جرم است، می تواند جرم نیز محسوب شود.

شرایط نصب دوربین مدار بسته با توجه به مکان و فرد درخواست دهنده از لحاظ ارتباط با محل موردنظر متفاوت است. اما بصورت کلی هر شخصی می‌تواند با رعایت چند قانون، این دوربین‌ها را در مکان‌های موردنظر و مجاز نصب کند. در برخی مکان‌ها از جمله محیط‌های کاری، مشاعات ساختمان‌ها، آسانسور و... اصول و قوانین مشخصی تبیین شده است. همچنین برای حفظ حریم خصوصی افراد در زمان نظارت بر مکان‌های مختلف لازم است قوانین در نظر گرفته شود.

۱-۲- نحوه استفاده از دوربین در قوانین

نصب دوربین مداربسته در مکان‌های عمومی و محیط‌هایی که افراد متعددی از آن جا عبور می‌کنند مانند فروشگاه‌ها، مراکز خرید، بزرگراه‌ها ممنوع نیست. البته در برخی از اماکن عمومی به لحاظ امنیتی و حساسیتی که دارند مانند محیط‌های نظامی، سفارت‌خانه‌ها و... ممنوع است. کوچه زیر مجموعه‌ای از محل‌های عمومی با تردد کمتری از افراد در مقایسه با مجتمع‌های تجاری و سالن‌های همایش و... است. البته همانند اماکن عمومی لازم است در صورت نصب دوربین برای ساختمان، افراد مطلع شوند. به افرادی که در کوچه ساکن هستند تا آنهایی که فقط عبور می‌کنند، باید این اطلاع‌رسانی صورت گیرد. برای این منظور استفاده از تابلوهای تصویری مربوط به دوربین مداربسته سایرین را از وجود دوربین آگاه می‌سازد. همچنین دوربین نصب شده نباید به ساختمان‌های مجاور اشراف داشته باشد.

باید تاییدیه کتبی از کلیه اعضای مجتمع و یا هیئت مدیره ساختمان داشته باشند.

اگر اکثر ساکنان این موضوع را تایید کردند نظر آن‌ها بر نظر افرادی که موافق نیستند، در الویت قرار دارد. بنابراین اگر شخصی با مخالفت خود مانع نصب دوربین‌ها شود، می‌توان از طریق دریافت مجوز کتبی اقدام به نصب دوربین‌های مداربسته در بخش‌های مشاع ساختمان کرد.

استفاده از دوربین مداربسته در مکان‌هایی که به حریم خصوصی افراد ارتباط دارد مانند محوطه داخلی منزل، اتاق رختکن، اتاق خواب شخص و ... اشکال دارد و تخلف تلقی می‌شود. برای نصب دوربین‌های مداربسته در اینگونه محل‌های شخصی، گرفتن مجوزهای رسمی ضروری است.

در محیط‌های مشاع یا خصوصی استفاده از دوربین‌های مداربسته مخفی نیاز به مجوز دارد. در صورت شکایت به دلیل نصب دوربین‌های مداربسته مخفی حتی در منزل شخصی، این موضوع می‌تواند موجب پرداخت جریمه سنگین یا تعقیب قضایی شود.

نصب دوربین در محیط‌های کاری اگر به صورت قانونی و با رعایت ضوابط صورت بگیرد نقش مثبت و مفیدی را ایفا خواهد کرد. بنابراین باید قوانین نصب دوربین در محل کار را بدانید. برخی از اهداف کاربردی نصب دوربین در محیط کاری و ادارات عبارتند از:

حفظ امنیت افراد در محیط کار

بهبود راندمان کاری کارمندان

جلوگیری از سوء رفتار

رعایت قوانین

نظارت بر بهداشت و سلامت کارکنان

برای نصب دوربین مداربسته در هر مکانی، قوانین خاصی مدنظر است که باید رعایت گردد، این ماده به نصب خلاف قانون در محیط‌ها اشاره کرده است و اگر با رعایت شرایط و قوانین صورت پذیرد منعی نخواهد داشت.

قانون شماره ۴:

ماده ۱۲۵۸ قانون مدنی: دلایل اثبات دعوی از قرار ذیل است:
اقرار.

اسناد کتبی.

شهادت.

امارات.

قسم.

محاکم، فیلم‌ها، صداهای ضبط شده را مدرک جرم نمی‌دانند چرا که این موارد بسیار قابلیت تغییر، تقلب در آن وجود دارد، از این رو این‌ها صرفاً اماره، قرائن و نشانه‌هایی است که در رأی قاضی تأثیر گذار است فقط و به عنوان مدرک مورد استناد نمی‌تواند قرار گیرد.

قانون شماره ۵:

ماده ۱۶۰ قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲: ادله اثبات جرم عبارت از اقرار، شهادت، قسامه و سوگند در موارد مقرر قانونی و علم قاضی است.

صدای ضبط شده و یا تصویری که به وسیله دوربین مداربسته ضبط شده است به خودی خود دلیلی قطعی نیست و صرفاً به آگاهی بهتر قاضی کمک خواهد نمود.

افراد برای استفاده از دوربین‌های مداربسته در قسمت‌های مشترک ساختمان مانند پارکینگ، حیاط و راه پله‌ها و ...

منزل، خانه و آپارتمان یک مکان شخصی و خصوصی است بر طبق قانون نصب دوربین مداربسته مخفی در منزل و شنود جرم است. تنها در صورتی که برای این موضوع از مراجع ذیربط مجوز صادر شده باشد. در غیر اینصورت مجازات سنگینی برای عوامل این کار در نظر گرفته می شود. عموماً فردی که قصد نصب دوربین مخفی در منزل را دارد هدفش جاسوسی است. بنابراین این دوربین را در وسایل و نواحی منزل جاسازی می کند. به عنوان مثال از وسایلی مانند ساعت، رادیو، قاب عکس و گلدان استفاده می کنند.

در قانون، استراق سمع و نظارت بر افراد دیگر ممنوع است و تنها حکم قانون در موارد خاص می تواند ممنوعیت را از بین ببرد. مانند استفاده نیروهای امنیتی از دوربین مداربسته جهت کشف جرم و پیشگیری از آن.

برخلاف اماکن عمومی، نصب دوربین در اماکن و محیطهای خصوصی از حساسیت بیشتری برخوردار است. در حالت کلی دوربین نباید وارد حریم خصوصی افراد شود و ممنوع است. محیطهای خصوصی شامل محیط داخلی منازل مسکونی، اتاق رختکن، اتاق خواب و... می شود که نصب دوربین مداربسته در این گروه از محیطها تنها با داشتن مجوز رسمی و در مدت زمان محدود ممکن می شود. اطلاع رسانی به افراد ساکن و یا افرادی که به آن محیطها رفت و آمد دارند نیز ضروری است.

اگر آپارتمان را یک جامعه کوچک در نظر بگیریم خود شامل محیطهای خصوصی و عمومی است. فضای داخلی واحدهای آپارتمان، محیط خصوصی و مشاعات، محیط عمومی این جامعه محسوب می شوند. نصب دوربین مداربسته در منزل نیز از این قاعده مستثنی نیست. در واقع شما می توانید قانون نصب دوربین مداربسته در منزل، آپارتمان و مجتمع های مسکونی را در بخش های مشابه معادل هم بدانید. از مکان های نصب دوربین در آپارتمان و مجتمع مسکونی مشاعات ساختمان است مانند راه پله، حیاط

نصب دوربین در محل کار برای برخی از کارمندان به شدت تنش ایجاد می کند و آن ها همیشه نگران حفظ حریم شخصی خود هستند. در این مواقع کارفرما باید بتواند این نگرانی ها را برای کارمند خود رفع نماید.

یکی از راهکارهای حل تنش این است که قبل از نصب دوربین کارفرما اطلاعاتی را از این دوربین مداربسته در اختیار کارمند خود قرار دهد. این اطلاعات شامل موارد زیر است:

اطلاع رسانی از نصب دوربین مداربسته در محل کار

توضیح درباره علت نصب

نحوه محافظت از حقوق کارمندان و حریم شخصی آن ها را کاملاً توضیح دهد.

چگونگی استفاده از تصاویر ضبط شده

اعلام فضای تحت پوشش دوربین

یکی از قوانین نصب دوربین در اماکن و قوانین نصب دوربین در محل کار این است که کارفرما به هیچ عنوان نمی تواند با استفاده از دوربین اطلاعات خصوصی کارکنان خود را مورد تجسس قرار دهد. کارفرما پس از نصب دوربین باید به گونه ای عمل کند تا بتواند اعتماد کارکنان را جذب نماید.

در قوانین نصب دوربین مداربسته برخی از مکان ها به علت ماهیت و شرایطی که دارند، مکان مجاز محسوب نمی شوند. به عنوان مثال استخرها، تالارهای عروسی و... کسی اجازه نصب دوربین مداربسته نخواهد داشت. در نتیجه در صورت نصب دوربین، این کار جرم شناخته شده و با فرد مجرم به شدت برخورد خواهد شد. این موضوع شامل نصب دوربین مخفی و نصب دوربین مداربسته غیر مخفی می شود. ضمن اینکه اگر محتوا و تصاویر دوربین پخش شده باشد، اشد مجازات را برای فرد خاطی در نظر می گیرند.

نحوه استفاده از تصاویر ضبط شده

اعلام فضای تحت پوشش دوربین مداربسته

از موارد قانونی محیط‌های کار این است که کارفرما نمی‌تواند از طریق نصب دوربین مداربسته اطلاعات خصوصی کارکنان را مورد تجسس قرار دهد. باید به نحوی عمل کند تا بتواند اعتماد کارکنان خود را جلب کند.

در نهایت قبل از نصب دوربین، لازم است قوانین بر طبق مکانی که برای نصب در نظر گرفته ایم، بدانیم. موافقین نصب دوربین آن را برای ایجاد امنیت، پیشگیری از سرقت و مواردی از این دست ضروری می‌دانند. عده ای به جهت نگرانی از اینکه حریم خصوصی آنها به خطر می‌افتد، مخالف استفاده از دوربین هستند. قوانین نصب دوربین مداربسته کمک می‌کند افراد با اطمینان از حفظ حریم خود از کاربردهای مفید آن بهره مند شوند.

۲-۲- جایگاه خدمات الکترونیکی در سیستم قضایی

خدمات الکترونیکی در سیستم قضایی نقش مهمی در تسهیل، تسریع و شفاف‌سازی فرآیندهای دادرسی ایفا می‌کنند. این خدمات که شامل ثبت دادخواست‌ها، ابلاغ اوراق قضایی، دسترسی آنلاین به پرونده‌ها، برگزاری جلسات غیرحضور و استفاده از سامانه‌های هوشمند برای پیگیری روند رسیدگی هستند، باعث کاهش مراجعات حضوری، صرفه‌جویی در زمان و هزینه، و افزایش دسترسی عمومی به عدالت شده‌اند. همچنین، این تحول دیجیتال در نظام قضایی می‌تواند با کاهش بروکراسی، پیشگیری از فساد اداری و ارتقای دقت در ثبت و پردازش اطلاعات، به کارآمدی بیشتر نهادهای عدالت‌گستر کمک کند، مشروط بر آن‌که زیرساخت‌های فنی، امنیت اطلاعات و آموزش کاربران به‌طور کامل فراهم شود.

۲-۲-۱- خدمات الکترونیک قضایی

ساختمان، پارکینگ که برای این منظور به تأیید کتبی اعضای ساختمان نیاز است.

در صورت تأیید تمام اعضاء، مدیر ساختمان برامر نصب و با توجه به نیاز ساختمان بر محل قرارگیری و تعداد دوربین‌ها نظارت خواهد داشت. در صورت عدم تأیید از سمت یک یا تعداد کمی از اعضاء ساختمان، نصب دوربین با دریافت مجوز رسمی از مراجع قانونی ذیربط امکان پذیر خواهد بود. در نهایت محل نصب دوربین‌ها باید به گونه ای تعیین شود که به محیط‌های خصوصی اشراف نداشته باشند. اما قانون و مجازات نصب دوربین مخفی در منزل به گونه دیگری است و ممنوعیت قانونی دارد. به طور کلی اگر نیاز به نصب دوربین مخفی در منزل دارید باید نسبت به دریافت مجوز از مراجع ذی صلاح اقدام نمایید.

نصب دوربین در محیط‌های کاری به صورت قانونی و رعایت ضوابط، نقش بسیار مثبت و مفیدی در آن محیط را خواهد داشت. حفظ امنیت افراد در محیط کار، بهبود راندمان کاری کارکنان، جلوگیری از سوء رفتار، رعایت قوانین، نظارت بر بهداشت و سلامت کارکنان و... از جمله اهداف و کاربردهای فراوان نصب دوربین در محیط‌های کاری است. از طرف دیگر مواردی نیز در این ارتباط مورد توجه هست از جمله نگرانی کارکنان از حفظ حریم شخصی خود که کارفرما با اقداماتی می‌تواند این موضوع را حل کند.

برای پیشگیری از بروز تنش و ناراحتی میان کارکنان، کارفرما می‌تواند اطلاعاتی را قبل از نصب دوربین مداربسته در محیط کار، در اختیار کارمندان قرار دهد. این اطلاعات شامل موارد زیر است:

اطلاع رسانی از نصب دوربین مداربسته در محل کار

اعلان علت نصب دوربین مداربسته

نحوه حفاظت از حقوق کارکنان و حریم شخصی آنها

آن، کد رهگیری را اخذ و با همراه داشتن اصل مستندات، به دفتر خدمات قضایی مراجعه می نماید. دفتر خدمات قضایی پس از تأیید مطابقت اسناد الکترونیکی تهیه شده با اوراق ابرازی از سوی متقاضی، آن را از طریق سامانه خدمات قضایی به مرجع ذی ربط ارسال می نماید.

ماده ۵ - در روش اقدام از طریق دفتر، خواهان یا شاکی دادخواست یا درخواست یا شکایت خود را به همراه مستندات آن به دفتر خدمات قضایی تحویل می دهد. دفتر مذکور پس از احراز هویت و محاسبه هزینه دادرسی از طریق سامانه و پرداخت الکترونیک آن، اسناد یادشده را به سند الکترونیکی تبدیل کرده و به رؤیت متقاضی می رساند و پس از تأیید مطابقت اسناد الکترونیکی تهیه شده با اوراق ابرازی از سوی وی، آن را از طریق سامانه خدمات قضایی به مرجع ذی ربط ارسال می نماید.

ماده ۶ - دفتر خدمات قضایی تحویل گیرنده اسناد، پس از اخذ نشانی الکترونیکی و شماره تلفن همراه خواهان یا شاکی، شماره رهگیری مربوط به پرونده را به همراه تأییدیه دفتر خدمات به وی تحویل می نماید و به او کتباً ابلاغ می کند که هرگونه اطلاع رسانی راجع به پرونده مذکور طبق قوانین تا آخرین مرحله رسیدگی، تنها از طرق مذکور انجام خواهد شد. همچنین خواهان یا شاکی متعهد می شود هرگونه تغییر در نشانی الکترونیکی یا شماره تلفن همراه خود را با ورود به پایگاه مربوط ثبت نماید در غیر این صورت داده پیام های ارسالی، ابلاغ شده محسوب می شود.

ماده ۷ - ابلاغ دادخواست و ضامیم آن به خواننده و احضار مشتکی عنه و ابلاغ هرگونه قرار و دستور قضایی به مخاطبان ذی ربط، به صورت الکترونیکی انجام می پذیرد.

تبصره ۱ - در صورت عدم دسترسی به نشانی الکترونیکی و شماره تلفن همراه، ابلاغ و احضار به صورت فیزیکی انجام

در اجرای بند ۶ سیاست های کلی قضایی پنج ساله ابلاغی ۱۳۸۸/۹/۱ و بند ج ماده ۴۸ قانون برنامه پنجم توسعه کشور و تبصره بند ج ماده ۱۱ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، مصوب ۱۳۹۰ و در راستای رفع اطاله دادرسی، تسریع در امور جاری محاکم و پیشگیری از وقوع جرم و با عنایت به اینکه در کلیه مراحل تحقیق و رسیدگی مدنی و جزایی و ارائه خدمات الکترونیک قضایی، داده پیام مطمئن برحسب نوع و محتوا در حکم نوشته، امضاء و اصل می باشد و نمی توان صرفاً به لحاظ شکل یا نحوه تبادل اطلاعات از اعتبار بخشیدن به محتوا و آثار قانونی آن خودداری نمود، خدمات قضایی در فضای مجازی به شرح مواد آتی ارائه می گردد:

ماده ۱ - اشخاص حقیقی یا حقوقی جهت طرح و پیگیری دعاوی و شکایات و سایر امور قضایی، از طریق «دفتر خدمات قضایی» یا «درگاه خدمات قضایی» و با استفاده از سامانه های الکترونیکی و مخابراتی اقدام نمایند.

ماده ۲ - دفاتر خدمات قضایی که در این آیین نامه به اختصار «دفتر» خوانده می شوند، دفاتری برای طرح و پیگیری امور قضایی مراجعان در فضای مجازی می باشند و می توانند از میان دفاتر اسناد رسمی یا غیر آن برگزیده یا تأسیس شوند؛ ضوابط و شرایط مربوط به تأسیس، فعالیت، و انحلال این دفاتر به تصویب رئیس قوه قضاییه می رسد.

ماده ۳ - درگاه خدمات قضایی که در این آیین نامه به اختصار «درگاه» خوانده می شود، مدخلی برای شروع و پیگیری امور قضایی در فضای مجازی است که توسط مرکز آمار و فناوری اطلاعات قوه قضاییه ایجاد می شود.

ماده ۴ - در روش اقدام از طریق درگاه، خواهان یا شاکی دادخواست یا درخواست یا شکایت خود را به همراه مستندات مربوطه، به صورت سند الکترونیکی تبدیل نموده و پس از محاسبه هزینه دادرسی توسط سامانه و پرداخت الکترونیک

ماده ۱۲- در امور کیفری در صورتی که اقدام اولیه به صورت الکترونیکی ممکن نباشد، پس از تقدیم شکایت به صورت غیرالکترونیکی به ضابطان یا مقامات قضایی و انجام اقدامات فوری، پیگیری پرونده و تقدیم لوایح دفاعی و اسناد و مدارک استنادی طرفین و وکلای آنها به طریق الکترونیک ادامه خواهد یافت

ماده ۱۳- رؤسای واحدهای ذیربط، مسئول اجرای مفاد این آیین نامه در حوزه تحت مدیریت خود می باشند و مرکز آمار و فناوری اطلاعات، متولی تأمین امنیت و سطوح دسترسی به سامانه و ایجاد تمهیدات لازم جهت اجرای این آیین نامه و نظارت بر حسن اجرای آن و ارائه گزارش مستمر از میزان پیشرفت امور به رئیس قوه قضاییه می باشد

ماده ۱۴- مرکز آمار و فناوری اطلاعات موظف است با هماهنگی مراجع قضایی و شوراهای حل اختلاف و سایر مراجع ذیربط امکانات لازم را برای ارائه خدمات الکترونیکی حداکثر تا پایان سال جاری فراهم آورد. زمان بندی، نوع دعوی و حوزه های قضایی که خدمات قضایی آن از طریق سامانه های الکترونیکی انجام می شود، به موجب دستورالعملی است که توسط مرکز آمار و فناوری اطلاعات تهیه و به تصویب رییس قوه قضاییه می رسد.

۲-۲-۲- اسناد الکترونیکی مطمئن

مهمترین دسته از انواع سند الکترونیک در حقوق ایران، اسناد الکترونیکی مطمئن هستند. این اسناد نیز همراه با امضای دیجیتال تعریف می شوند؛ اما تفاوت اصلی آنها با مورد قبلی در نوع ارسال آنها است. این دسته از اسناد بعد از امضاء توسط فرستنده، باید محرز شده و بعد از اینکه شخص ثالثی آنها را تأیید نمود و اصالت آنها را گواهی کرد، به دست گیرنده می رسد. کلمه مطمئن نیز به همین دلیل در انتهای عنوان این دست از اسناد استفاده شده است.

خواهد شد. مرجع قضایی مکلف است خواننده یا مشتکی عنه را کتباً به استفاده از سامانه خدمات قضایی دلالت نماید.

تبصره ۲- در صورتی که خواننده یا مشتکی عنه یا مخاطب در بازداشتگاه یا زندان باشد اوراق به آدرس الکترونیکی یا ارتباطی اداره زندان یا بازداشتگاه ارسال می شود تا به وسیله اداره زندان کتباً به نامبرده ابلاغ گردد.

ماده ۸- پس از ابلاغ الکترونیکی اوراق قضایی به خواننده یا مشتکی عنه، در صورتی که وی از طریق ورود به پایگاه مربوط و پس از احراز هویت از طریق امضای دیجیتال در جریان ابلاغ قرار گیرد، ابلاغ به وی واقعی می باشد و در غیر این صورت، ابلاغ قانونی خواهد بود.

ماده ۹- کفیل و وثیقه گذار نیز مشمول مقررات مربوط به ابلاغ الکترونیک اوراق قضایی هستند و این امر در هنگام تنظیم اوراق مربوط، کتباً به ایشان متذکر می گردد که هرگونه ابلاغ در حدود تعهدات آنان از طریق سامانه خدمات الکترونیک به اطلاع ایشان خواهد رسید.

ماده ۱۰- از تاریخ تصویب این آیین نامه، ضابطان دادگستری، کارشناسان رسمی، وکلای دادگستری، سازمان های پزشکی قانونی و زندان ها و سایر اشخاص و نهادهای مرتبط با دادرسی، مکلفند نتیجه اقدامات و گزارش ها و اجرای دستورات قضایی را پس از ثبت نام و اخذ کد رهگیری از طریق سامانه خدمات قضایی به طریق الکترونیک ارسال نمایند.

ماده ۱۱- ضابطان دادگستری مکلفند در جرایم مشهود و امور فوری پس از انجام اقدامات اولیه و ضروری و تشکیل پرونده مقدماتی به صورت غیرالکترونیکی، متعاقباً نسبت به ثبت پرونده و انعکاس نتیجه اقدامات در درگاه خدمات قضایی قوه قضاییه و ارسال الکترونیکی آن به مقام قضایی ذی صلاح و پیگیری و انجام دستورات مقام قضایی از طریق سامانه اقدام نمایند.

فرد می‌باشد. در دنیای الکترونیک و فناوری نیز موضوع تصدیق هویت، یکی از موضوعات مهم امنیتی است. ایده امضای دیجیتالی در جهان فناوری اطلاعات، همانند امضای واقعی، ابزاری مهم برای نیل به هدف تصدیق هویت و امنیت می‌باشد. روش‌ها مختلفی برای ایجاد امضاء دیجیتال وجود دارد اما آنچه که مهم است توجه به این نکته می‌باشد که امضاء دیجیتال موجب امنیت بیشتر در تبادل اطلاعات و از بین بردن محدودیت‌های رشد تجارت الکترونیک شده است.

۲-۲-۳- دوربین مداربسته

اولین دوربین مدار بسته در سال ۱۹۴۲ توسط ارتش آلمان نازی برای نظارت بر چگونگی شلیک موشک V2 در ایستگاه پرتاب این موشک نصب شد. حدود ۷ سال بعد در آمریکا سیستم‌های مدار بسته تجاری به بازار آمد با نام Vericon و جالب توجه است که استفاده از این دوربین‌ها نیازی به مجوز دولتی نداشته‌است.

اولین دوربین‌های تحت شبکه در سال ۱۹۹۶ توسط شرکت "Axis" با استفاده از پایه نرم‌افزاری لینوکس (Linux) تولید شد. این دوربین‌ها براساس استانداردهای HTTP و RTSP طراحی گردیده بود و از استانداردهای IP برای ارسال تصاویر در قالب اطلاعات (Data) استفاده می‌کرد. دوربین مداربسته از طریق ثبت اطلاعات تصویری یک محیط امکان پیگیری شخصی یا قضایی پس از وقوع جرم را مهیا می‌کند. امروزه استفاده از تصاویر دوربین‌های مداربسته در سطح شهر به بخشی از روند پیگیری پلیس و سازمان‌های امنیتی تبدیل شده. داشتن تصویر از محل وقوع جرم، روند اجرای آن یا افراد متخلف درگیر، امکان پیگیری و جلب مجرمین را به شدت بالا می‌برد. از منظر قضایی نیز تصویر ضبط شده در دوربین‌های مداربسته به عنوان یک مدرک کاملاً معتبر شناسایی می‌شود و می‌توان به راحتی به آن استناد کرد.

همانطور که ملاحظه شد، در هر سه تعریف به نوعی امضای دیجیتال محل ثقل این اسناد می‌باشد. از این رو در راستای تحقق دولت الکترونیک در ایران، در سال ۱۳۹۱ بود که امضای دیجیتال به عنوان یک روش قانونی برای تأیید صحت اسناد و مدارک دیجیتال تعریف شد. بعد از آن افراد مطابق قانون موظف شدند که برای مرادوات دیجیتالی خود از امضای دیجیتال استفاده کنند تا از بروز هر گونه مشکلات احتمالی جلوگیری کنند. لازم به ذکر است که نباید امضای دیجیتال را با امضای الکترونیکی که روی کاغذ ثبت شده و اسکن می‌شود، اشتباه گرفت.

لذا امضاء دیجیتال یا Digital signature همانند یک اثر انگشت الکترونیک است که یک پیام رمزنگاری شده را به طور ایمن با یک سند مرتبط می‌کند. فرمت استاندارد و پذیرفته شده‌ای به نام زیرساخت کلید عمومی (PKI) در امضاء دیجیتال وجود دارد که ارتباط بین فرمت استاندارد و پیام رمزنگاری شده را شکل می‌دهد. به عبارتی دیگر، امضاء دیجیتال یک روش قابل اعتماد برای تضمین اسناد و مدارک به صورت آنلاین است. همچنین کاربرد و کارایی بالای امضای دیجیتالی با توجه به مزیت‌هایی که دارد، شناخته می‌شود. احراز هویت، انکار ناپذیری و تضمین صحت داده‌ها جزو اهداف Digital signature به شمار می‌روند. بهره‌برداری از مزیت‌های امضاء دیجیتال با استفاده از طرح‌های ریاضی محقق می‌شود. لذا مزیت‌های اصلی امضای دیجیتال عبارت است از: ۱- احراز هویت ۲- انکار ناپذیری ۳- تضمین صحت داده‌ها ۴- صرفه جویی در زمان و هزینه‌ها ۵- یکپارچگی داده‌ها ۶- افزایش امنیت و محرمانه بودن داده‌ها.

در پایان باید گفت امروزه امضاء نشانه هویت یک فرد می‌باشد. کسی که یک نامه، رسید بانکی یا سندی را امضا می‌کند در حقیقت نشانه‌ای از خود باقی می‌گذارد که نماد هویت اوست. این نماد به گونه‌ای می‌باشد که اگرچه همگان می‌توانند آن را بشناسند، اما کسی توان تولید آن را ندارد و منحصر به یک

۲-۴- قوانین نصب دوربین در اماکن عمومی

نصب دوربین مداربسته در مکان های عمومی و محیط هایی که افراد متعددی از آن جا عبور می کنند مانند فروشگاه ها، مراکز خرید، بزرگراه ها ممنوع نیست. البته در برخی از اماکن عمومی به لحاظ امنیتی و حساسیتی که دارند مانند محیط های نظامی، سفارت خانه ها و... ممنوع است.

کوچه زیر مجموعه ای از محل های عمومی با تردد کمتری از افراد در مقایسه با مجتمع های تجاری و سالن های همایش و... است. البته همانند اماکن عمومی لازم است در صورت نصب دوربین برای ساختمان، افراد مطلع شوند. به افرادی که در کوچه ساکن هستند تا آنبهایی که فقط عبور می کنند، باید این اطلاع رسانی صورت گیرد. برای این منظور استفاده از تابلوهای تصویری مربوط به دوربین مداربسته سایرین را از وجود دوربین آگاه می سازد. همچنین دوربین نصب شده نباید به ساختمان های مجاور اشراف داشته باشد. اگر اکثر ساکنان این موضوع را تایید کردند نظر آن ها بر نظر افرادی که موافق نیستند، در الویت قرار دارد. بنابراین اگر شخصی با مخالفت خود مانع نصب دوربین ها شود، می توان از طریق دریافت مجوز کتبی اقدام به نصب دوربین های مداربسته در بخش های مشاع ساختمان کرد.

استفاده از دوربین مداربسته در مکان هایی که به حریم خصوصی افراد ارتباط دارد مانند محوطه داخلی منزل، اتاق رختکن، اتاق خواب شخص و... اشکال دارد و تخلف تلقی می شود. برای نصب دوربین های مداربسته در اینگونه محل های شخصی، گرفتن مجوزهای رسمی ضروری است.

در محیط های مشاع یا خصوصی استفاده از دوربین های مداربسته مخفی نیاز به مجوز دارد. در صورت شکایت به دلیل نصب دوربین های مداربسته مخفی حتی در منزل شخصی، این موضوع می تواند موجب پرداخت جریمه سنگین یا تعقیب قضایی شود.

در گذشته رزولوشن دوربین مداربسته را با واحدی به نام تی وی لاین می شناختند که بعد از ورود تکنولوژی های جدید و تغییر نیاز مصرف کنندگان، رزولوشن ها با واحدی به نام مگا پیکسل شناخته می شوند.

۲-۳- بهره برداری از دوربین مدار بسته

مزایای بهره مندی از دوربین مداربسته جوامع رو با اشتیاق بیشتری به سمت استفاده از آن سوق داد. در حالی که سوء استفاده ها از محتوای ضبط شده دوربین به عاملی برای مقابله با آن تبدیل شد. قوانین نصب دوربین مداربسته به نوعی راه حل برای آشتی نگرشهای متفاوت نسبت به نصب دوربین مداربسته است. کمک به حفظ امنیت یا نقض حریم شخصی افراد؟ بطور کلی دوربین های مداربسته برای حراست و حفظ امنیت عمومی جای خود را در میان جوامع مختلف باز کرد. بنابراین منفعت این رویداد از مضرات آن بیشتر است.

با توجه به اهمیت و نقش مثبت دوربین مداربسته در نظارت، تأمین امنیت و به ویژه پیشگیری از جرائم و تخلفات، این اقدام در حالت کلی قانونی است. حال این سوال پیش می آید که آیا از لحاظ قانونی همه افراد می توانند اقدام به نصب دوربین کنند؟ و یا اینکه آیا در هر مکانی می توان دوربین نصب کرد؟ ضبط و نگهداری تصاویر در حالی که اقدامی پیشگیرانه از وقوع جرم است، می تواند جرم نیز محسوب شود. شرایط نصب دوربین مدار بسته با توجه به مکان و فرد درخواست دهنده از لحاظ ارتباط با محل موردنظر متفاوت است. اما بصورت کلی هر شخصی می تواند با رعایت چند قانون، این دوربین ها را در مکان های موردنظر و مجاز نصب کند. در برخی مکان ها از جمله محیط های کاری، مشاعات ساختمان ها، آسانسور و... اصول و قوانین مشخصی تبیین شده است. همچنین برای حفظ حریم خصوصی افراد در زمان نظارت بر مکان های مختلف لازم است قوانین در نظر گرفته شود.

استفاده از دوربین اطلاعات خصوصی کارکنان خود را مورد تجسس قرار دهد. کارفرما پس از نصب دوربین باید به گونه‌ای عمل کند تا بتواند اعتماد کارکنان را جذب نماید.

در قوانین نصب دوربین مداربسته برخی از مکان‌ها به علت ماهیت و شرایطی که دارند، مکان مجاز محسوب نمی‌شوند. به عنوان مثال استخرها، تالارهای عروسی و... کسی اجازه نصب دوربین مداربسته نخواهد داشت. در نتیجه در صورت نصب دوربین، این کار جرم شناخته شده و با فرد مجرم به شدت برخورد خواهد شد. این موضوع شامل نصب دوربین مخفی و نصب دوربین مداربسته غیر مخفی می‌شود. ضمن اینکه اگر محتوا و تصاویر دوربین پخش شده باشد، آشد مجازات را برای فرد خاطی در نظر می‌گیرند.

منزل، خانه و آپارتمان یک مکان شخصی و خصوصی است بر طبق قانون نصب دوربین مداربسته مخفی در منزل و شنود جرم است. تنها در صورتی که برای این موضوع از مراجع ذیربط مجوز صادر شده باشد. در غیر اینصورت مجازات سنگینی برای عوامل این کار در نظر گرفته می‌شود. عموماً فردی که قصد نصب دوربین مخفی در منزل را دارد هدفش جاسوسی است. بنابراین این دوربین را در وسایل و نواحی منزل جاسازی می‌کند. به عنوان مثال از وسایلی مانند ساعت، رادیو، قاب عکس و گلدان استفاده می‌کنند. در قانون، استراق سمع و نظارت بر افراد دیگر ممنوع است و تنها حکم قانون در موارد خاص می‌تواند ممنوعیت را از بین ببرد. مانند استفاده نیروهای امنیتی از دوربین مداربسته جهت کشف جرم و پیشگیری از آن.

۳- چالش‌های نصب دوربین مداربسته در محاکم کیفری

نصب دوربین‌های مداربسته در محاکم کیفری، هرچند با هدف افزایش شفافیت، مستندسازی دقیق جلسات رسیدگی، و ارتقای امنیت انجام می‌شود، اما با چالش‌های حقوقی و عملی متعددی همراه است. یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، تضاد میان

نصب دوربین در محیط‌های کاری اگر به صورت قانونی و با رعایت ضوابط صورت بگیرد نقش مثبت و مفیدی را ایفا خواهد کرد. بنابراین باید قوانین نصب دوربین در محل کار را بدانید. برخی از اهداف کاربردی نصب دوربین در محیط کاری و ادارات عبارتند از:

حفظ امنیت افراد در محیط کار

بهبود راندمان کاری کارمندان

جلوگیری از سوء رفتار

رعایت قوانین

نظارت بر بهداشت و سلامت کارکنان

نصب دوربین در محل کار برای برخی از کارمندان به شدت تنش ایجاد می‌کند و آن‌ها همیشه نگران حفظ حریم شخصی خود هستند. در این مواقع کارفرما باید بتواند این نگرانی‌ها را برای کارمند خود رفع نماید.

یکی از راهکارهای حل تنش این است که قبل از نصب دوربین کارفرما اطلاعاتی را از این دوربین مداربسته در اختیار کارمند خود قرار دهد. این اطلاعات شامل موارد زیر است:

اطلاع‌رسانی از نصب دوربین مداربسته در محل کار

توضیح درباره علت نصب

نحوه محافظت از حقوق کارمندان و حریم شخصی آن‌ها را کاملاً توضیح دهد.

چگونگی استفاده از تصاویر ضبط شده

اعلام فضای تحت پوشش دوربین

یکی از قوانین نصب دوربین در اماکن و قوانین نصب دوربین در محل کار این است که کارفرما به هیچ عنوان نمی‌تواند با

عمدی، اثبات سرقت اسرار تجاری و کاری و کشف دلیل و مدرک دال بر سایر اعمال مجرمانه و غیره، از ادله الکترونیکی بهره جسته اند. چه بسیار اطلاعاتی که در ادله الکترونیکی یافت میشود، اما در جای دیگری آن را نمیتوان یافت. چه بسیار مطالب تأیید شده که چاپ از آن گرفته نشده است. چه بسا دلایل الکترونیکی مهمی که خواننده یا متشکی عهده از وجود آن آگاهی نداشته یا نسبت به حذف یا ذخیره ی آن بیخبرمانده است.

به موازات گسترش روزافزون فعالیت سازمانها و ارگانهای مختلف دولتی و خصوصی، استفاده از فناوریها و ابزارهای جدید برای نیل به اهداف بیشتر احساس می شود. در این میان، یکی از دستاوردها دولت الکترونیک است. این مهم می رود تا همه عرصه های فعالیت دولتها و زیر مجموعه آنها را تحت پوشش گرفته و ساختاری متفاوت را پایه ریزی کند. یکی از این زمینه های دگرگونی تأثیرگذار، تعبیر کامل در چرخه مدیریت اسناد از فکر تولید تا تصمیم گیری برای تعیین تکلیف اسناد بلا استفاده اداری و امحا و انتقال به آرشیو ملی است. وضعیت جدید، آرشیوهای ملی را با زمینه فعالیت متفاوت از گذشته روبرو کرده و وظیفه آنها در صیانت از هویت ملی از یکسو آسانتر و از سوی دیگر در صورت اهمال، کم کاری و یا بی توجهی، با تهدیدات اساسی روبرو می کند. این مسئله ایجاب می کند تا آشپوها یا بازنگری در اهداف، وظایف و کارکردها، به تعریف فراگیری از نوع تعامل با بدنه دولت، شناسایی و جمع آوری اسناد ملی، نگهداری، ساماندهی و اطلاع رسانی آنها دست یابند. در کل مهمترین زیر ساخت لازم برای بهره گیری از روشهای مبتنی بر فناوری اطلاعات شبکه ارتباطی و نرم افزار آن است. ارتباط نیاز و وابستگی انسان به رایانه روز بروز در حال افزایش است. به همین میزان نیز، اسنادی که برای ما از جهات مختلف مهم هستند، بتدریج از شکل سنتی خارج و به صورت الکترونیک تولید و نگهداری میشوند؛ طوری که حضور و تأثیر آنها در سندیت دادن به حقوق شهروندان و عملیاتی که کارکنان سازمانها در قبال آنها

ثبت تصویری فرآیند دادرسی و اصل علنی بودن جلسات همراه با رعایت کرامت انسانی طرفین پرونده است. ممکن است حضور دوربینها باعث ایجاد فشار روانی بر متهم یا شاکی شده و مانعی برای ابراز آزادانه دفاعیات یا شهادت صادقانه باشد. همچنین، در مواردی که دادگاه تصمیم به غیر علنی بودن جلسه دارد—مثلاً در پرونده های مربوط به جرایم جنسی یا افراد زیر سن قانونی—نصب دوربین می تواند با هدف این محرمانگی در تعارض قرار گیرد.

از سوی دیگر، نگرانی هایی درباره نحوه ذخیره سازی، دسترسی، و انتشار احتمالی تصاویر ضبط شده وجود دارد. نبود چارچوب قانونی مشخص برای حفظ حریم خصوصی افراد حاضر در دادگاه، ممکن است زمینه ساز نقض حقوق شخصی و حتی سواستفاده از اطلاعات تصویری شود. به ویژه اگر تصاویر جلسات رسیدگی کیفری به خارج از دستگاه قضایی نشت پیدا کند، می تواند به حیثیت افراد آسیب رسانده و حتی بر افکار عمومی و روند رسیدگی در مراحل بعدی اثر منفی بگذارد. بنابراین، نصب دوربین در محاکم نیازمند ضوابط دقیق، مجوزهای مشخص، و نظارت مؤثر است تا ضمن بهره برداری از مزایای آن، از چالشها و آسیبهای احتمالی نیز جلوگیری شود.

۳-۱- نقش ادله الکترونیکی در عدالت کیفری

با توجه به گسترش استفاده از فناوری رایانه در زمینه ی مدیریت اطلاعات و افزایش بهره گیری از سیستم رایانه ای به جای پرونده های کاغذی، ذخایر ارزشمندی از اطلاعات در سیستمهای رایانه ای ایجاد می شود که کشف آن و استناد بدان حائز اهمیت خاص است، چنان که قریب چند دهه است در دادگاه های کشورهای توسعه یافته به کار می آید. مسأله ی کشف ادله الکترونیکی را کشف رسانه الکترونیکی نیز می نامند. در پرونده های مختلفی از دعاوی اخیر کشورهای توسعه یافته از جمله موارد آزار جنسی، نشر غیرمجاز، کلاهبرداری، اثبات ارتباط قربانی و متهم در موضوع قتل

یا نامه انجام و دیگر آن اداره به آن سند یا اطلاعات نیازی نداشته باشد. مدارک و اطلاعات بلا استفاده اداری که دارای ارزش نگهداری آرشیوی هستند برای ذخیره و نگهداری، باید به آرشیو ملی فرستاده شود و براساس نوع، موضوع، جریان و پردازش، دسته بندی و ذخیره شوند. مرکز آرشیو ملی قبل از هرگونه اقدام در جهت امحا و نابودی اسناد الکترونیک باید یک سری مطالعات و رایزنی داشته باشد تا احیاناً نیازی به مدارک نباشد. پیش از این باید راهکارهای ذکر شده در این نوشته، موارد زیر را تحت پوشش دارد:

ارزیابی و تفکیک اسناد الکترونیکی

انتقال اسناد الکترونیکی به مرکز آرشیو ملی به منظور نگهداری و حفاظت دائمی آنها

حفاظت از اسناد الکترونیکی و منابع و مأخذ مربوطه در مراجعات بعدی

۳-۲- مزایا و معایب نصب دوربین مدار بسته در محاکم کیفری به طور کلی، نصب دوربین های مدار بسته در محاکم کیفری می تواند مزایا و معایبی داشته باشد. از جمله مزایای آن می توان به این موارد اشاره کرد افزایش شفافیت و عدالت در رسیدگی به پرونده های کیفری و جلوگیری از تبانی، فساد و سوء استفاده قدرت.

ایجاد اعتماد و اطمینان در میان متهمان، مجریان، شاهدان، وکلا و قضات و احترام به حقوق و آزادی های شهروندی آنها ثبت و ذخیره مستندات و شواهد قانونی و امکان استفاده از آنها در مراحل بعدی دادرسی و تجدیدنظر ارتقاء کیفیت و سرعت خدمات قضایی و کاهش هزینه ها و زمان های انتظار اما از جمله معایب آن می توان به این موارد اشاره کرد نقض حریم خصوصی و حیثیت اشخاص و امکان سوء استفاده از تصاویر و اطلاعات ضبط شده توسط افراد غیر مجاز یا ناشرانه. ایجاد روانی و فشار روحی برای متهمان، مجریان، شاهدان، وکلا و

مسئولیت دارند و نیز تاریخ و هویت ملتها، بیش از پیش احساس شده و جای اسناد کاغذی را می گیرند و این چالشی بزرگ را پیش روی ملتها و دولتها قرار داده است. چالشی که بخش مهمی از آن دامنگیر آرشیوهای است که مسئولیت حفظ اسناد و هویت ملی را عهده دارند. این مسئله زمانی اهمیت دوچندان پیدا میکند که بدانیم سرعت منسوخ شدن فناوریهای جدید بعدی است که حتی اسنادی که دو سال پیش ایجاد و در دسترس قرار گرفته اند ممکن است قابل مراجعه و خواندن نباشند. براین اساس، تازمانی که برنامه ای مدون - که در قالب مدیریت اسناد الکترونیک عینیت می یابد - در کار نباشد تهدیدات ناشی از افزایش تولید الکترونیکی اسناد و به تبع آن در خطر افتادن منافع شخص و ملی در حال و آینده باقی خواهد بود و در کنار آن هیچ آرشیوی با شاخصه و رویکرد الکترونیکی بوجود نخواهد آمد. در این میان کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نخواهد بود و تأخیر در ورود و پرداختن علمی و مسئولانه به این عرصه، میتواند با خسارت جبران ناپذیری روبرو شود. برنامه ای که اجرای بخش مهمی از آن برعهده آرشیو ملی است و تحقق صحیح وظایف و مسئولیتهای قابل پیش بینی، بدون مطالعه و استفاده از تجربیات دیگر کشورها میسر نخواهد بود. اسناد الکترونیک مانند اسناد چاپی و پرینت گرفته شده (فیزیکی) حاوی اطلاعاتی است که رسماً بوسیله ابزار و وسایل الکترونیکی تهیه، دریافت و یا بایگانی گردیده است و بنابراین بعنوان اسناد دولتی نگهداری شده در بخش آرشیو ملی شناخته شده و مورد قبول می باشد. این اسناد مشتمل بر مراسلات یا مدارک رسمی است که برای تهیه و تولید آنها از مرحله ایجاد متن، صفحه آرایی، گرافیک، ارائه مطلب بصورت الکترونیک و پایگاه داده ها... از نرم افزار اداری میکروسافت استفاده شده است. اسناد الکترونیک که در وضعیت بایگانی جاری بوده و امکان مراجعه به آنها وجود دارد و نیاز است که بیشتر بر روی آن کار شود، ممکن است در سازمان یا مؤسسه تولیدکننده بایگانی شود تا زمانی که تمام کارها و امور مربوط به آن سند

دوربین مدار بسته می تواند از کارمندان مجموعه محافظت کند. این محافظت می تواند در برابر خشونت مشتریان باشد. در عین حال این محافظت را می توان در برابر اتهامات دروغین از سوی کارمندان دیگر یا ارباب رجوع دانست. نصب دوربین مدار بسته در سازمان ها، ادارات، بانک ها و ... به مشتریان احساس امنیت و ایمنی را انتقال میدهد. در بسیاری از کارهای اداری به علت طولانی بودن برخی روندها و پیگیری پرونده ها مشتریان احساس میکنند حقی از آنها تضعیف شده است. در حالی که با وجود دوربین و این که بدانند عملکرد کارکنان تحت نظارت و کنترل است، احساس بهتری خواهند داشت.

جلوگیری از سرقت و کاهش جرائم

ممکن است افرادی از بیرون وارد شعبه شوند و به اموال دفتر آسیب برسانند یا آنها را بدزدند. مدارک مهم ارتباطات کاری و مدارک پرونده ها، اسناد مالی، اقتصادی و ... در دفتر شعبه نگهداری میشوند. گاهی ممکن است رقبا یا کارکنان دفتر بخواهند مدارکی را جابه جا کنند، بردارند، یا طوری تغییر دهند که به نفع خودشان باشد. در این صورت نظم دفتر از بین خواهد رفت. بنابراین، بهتر است جهت برقراری امنیت و نظارت از سیستم های نظارتی استفاده شود.

نظارت بر عملکرد پرسنل و کارمندان

نصب دوربین مدار بسته امکان کنترل و نظارت بر عملکرد قضات و کارمندان را از راه دور، فراهم میکند. کارمندان احساس می کنند که مدیرشان تمام مدت آنها را تحت نظر دارد و باعث می شود که بیشتر مراقب رفتار خود باشند و راندمان کاری آنها افزایش می یابد. تصور ضبط تصاویر توسط دوربین مدار بسته، حس تحت کنترل بودن را تقویت میکند. زیرا حتی در صورت عدم حضور مداوم قاضی در شعبه، تصاویر ثبت شده میتوانند در آینده جهت بررسی رفتار کارکنان مورد بازبینی قرار گرفته و عملکرد ایشان بررسی شود همچنین قرار دادن دوربین باعث می شود که مدیر بر روند فعالیتها کارکنان

قضات و تأثیر منفی بر روی عملکرد و تصمیم گیری آنها، امکان اشتباهات فنی، انسانی یا قضایی در ضبط، نگهداری، انتقال و پخش تصاویر و اطلاعات و ایجاد ابهامات و اختلافات در دادرسی مواجهه با چالش های حقوقی، اخلاقی و فرهنگی در مورد قوانین و مقررات مربوط به نصب و استفاده دوربین های مدار بسته و نحوه رعایت حقوق و مسئولیت های ذینفعان بنابراین، نصب دوربین های مدار بسته در محاکم کیفری نیاز به تعادل بین مصالح و مضرات آن دارد و باید با رعایت قوانین و مقررات موجود و با توجه به شرایط و نیازهای هر مورد خاص انجام شود.

۳-۳- چالش های مربوط به دوربین مدار بسته مورد بحث

در راستای تحلیل چالش های مربوط به بهره برداری از دوربین مدار بسته در جلسات دادگاه های کیفری در داخل کشور برخی گزینه ها مورد بررسی قرار می گیرد:

امنیت

برقراری امنیت در محیط کار در وهله اول بسیار حائز اهمیت است. درست است که سیستم های نظارتی، می توانند از بروز حوادثی چون سرقت، خرابکاری، مداخلات اداری و ... جلوگیری کنند اما بهترین راه برای پیگیری سریع تر، بررسی تصاویر دوربین های مدار بسته میباشد. پس در اینجا باید به ذکر این نکته اشاره کرد که دوربین های مدار بسته برای پیگیری و سیستم های اعلان سرقت برای جلوگیری از بروز حادثه مناسب هستند. دلایل مختلفی جهت تعبیه دوربین مدار بسته و سیستم های نظارت تصویری در محیط های اداری و محل کار وجود دارد، از جمله: ایجاد امنیت و جلوگیری از سرقت، حفاظت از اموال و مدارک سازمان، نظارت بر عملکرد پرسنل، بهبود خدمات رسانی بر مشتریان، امکان کنترل از راه دور، رعایت قوانین توسط کارمندان و مشتریان و ...

ایجاد امنیت و حس آرامش برای کارکنان و ارباب رجوع

بدلیل اهمیت ویژه در برگزاری جلسات دادگاه های کیفری علی الخصوص دادگاه های کیفری یک مربوط به مراکز استانها ، روند دادرسی بدلیل پیچیدگی خاص و غالباً طولانی شدن مستلزم ذخیره سازی کل جلسه به همراه صدا و تصویر همزمان ضروری می باشد.

از حیث بازنگری در فرآیند تطبیق نظام مندی و قانونی بودن برگزاری جلسه وجود تصویربرداری از اصحاب پرونده بسیار حایز اهمیت می باشد در ذیل برخی از موارد قابل بررسی اشاره میگردد:

ثبت و ضبط اظهارات طرفین پرونده

اخذ اظهارات مربوط به شهود و اشخاص مرتبط با پرونده

تحلیل فرآیند رسیدگی عادلانه و قانونی پرونده

مداخله بازدارنده از نفوذ غیر قانونی در پرونده

کشف اظهارات و مدارک مغایر و دروغ در انحاء رسیدگی

ممانعت از اتلاف وقت و زمان رسیدگی در جلسه رسیدگی و جلسات فوق العاده

تعارض منافع

با توجه به حیث رسیدگی در پرونده های کیفری دادگاه های کیفری ۱ که از لحاظ نوع به دسته های زیر تقسیم میشوند:

الف - جرایم موجب مجازات سلب حیات

ب - جرایم موجب حبس ابد

پ - جرائم موجب مجازات قطع عضو یا جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی با میزان نصف دیه کامل یا بیش از آن

ت - جرائم موجب مجازات تعزیری درجه سه و بالاتر

ث - جرایم سیاسی و مطبوعاتی

و دستگاهها کاملاً نظارت داشته باشد و در صورت کم کاری یا بروز اتفاقی سریعاً به آن ها رسیدگی و یا برطرف نماید.

تاثیر روانی نصب دوربین در جهت افزایش بازدهی کارمندان، در تمام محیط های کاری به یک اندازه نمیباشد. در ادارات دولتی به دلیل کمبود نظارت و بالا نبودن راندمان کاری، نصب دوربین ها اثر بیشتری دارد. اما در شرکت های خصوصی به دلیل بالا بودن راندمان افراد، اثر روانی استفاده از دوربین کمتر است.

در بیشتر اوقات امکان حضور مدیران به طور تمام وقت در ادارات و دفاترشان وجود ندارد. با این حال تمایل دارند در زمان های غیبت خود از احوالات و امورات شرکت و اداره خود با خبر شوند. نصب دوربین مداربسته یک راه حل مناسب برای رفع نیاز این گروه از مدیران است.

متأسفانه بعضی از کارمندان به هیچ وجه حاضر نیستند تا قوانین داخلی را رعایت کنند. با نصب دوربین می توان جلو تخلف کارمندان را گرفت و در صورت مشاهده، سریعاً آن را ضبط و برخورد کرد. با این روش می توان علاوه بر کنترل رفتار آن ها، از اقداماتی مانند دزدی و سرقت اموال کارمندان و قضات نیز پیشگیری کرد. و در صورت بروز حادثه سریعاً مطلع شد و پیگیری کرد.

استفاده از دوربین های مداربسته با قابلیت ضبط صدا

دوربین مداربسته به همراه برد صدا به بهترین نحو ممکن حس نظارت و امنیت را برای کارمندان ایجاد میکند. در این حالت مدیران میتوانند با خیال راحت به تمام بخش های دادگاه ها، دفتر یا حوزه قضایی خود هر کجا که هستند نظارت داشته باشند و تمامی گفتگو ها را بشنوند. این دوربین ها علاوه بر ضبط تصاویر، صدای محیط را نیز ذخیره خواهند کرد که بسیار میتواند کمک کننده باشد. البته برخی از دوربین های موجود در بازار دارای اسپیکر نیز میباشند که برای ایجاد یک ارتباط دو طرفه با کارمندان و پرسنل بسیار مناسب است.

ای معتقدند اگر یکی از قضات در جلسه رسیدگی حاضر نبود، مکلف است پرونده را مطالعه کرده و از این طریق در روند اتخاذ تصمیم مشارکت داشته باشد و ذیل دادنامه را نیز امضا کند و با تعبیه دوربین مدار بسته در محل دادگاه قاضی غایب میتواند با بررسی و بازنگری فیلم رسیدگی و استماع گفته‌ها و بیانات طرفین و شهود و کارشناسان در اتخاذ تصمیم درست اقدام مقتضی را به عمل آورد والبته شایان ذکر است تعداد دوربین و نوع تصویر برداری و هم چنین صوت واضح در فیلم از چالشهایی فنی و تکنیکی مطرح شده می باشد.

چالشهای فنی و تکنیکی

در حوزه نصب و بهره برداری از دوربین مدار بسته در جلسات دادگاه برخی چالشهای فنی و تکنیکی نیز قابل طرح است که در زیر به برخی از آنها اشاره میکنیم:

محل برگزاری جلسه محاکمه

نور موجود در محل فیزیکی دادگاه تفاوت زیادی در کیفیت ویدیو ایجاد می کند بنابراین یکی از اولویتهای اصلی در فیلم برداری از جلسات دادگاه وجود نور در دادگاه و انتخاب ساعات روشن و پرنور در روند ضبط تصویر میباشد که با بهره برداری از اتاق روشن به همراه لامپهای مربوطه تصویر واضح تری قابل استفاده خواهد بود.

استفاده از دوربینهایی با تصویر و صدای واضح و شفاف

کیفیت صدای ضبط شده در واقع مهم تر از کیفیت فیلم است. صدای ضعیف و نامشخص در روند رسیدگی دادگاه از ارزش و هدف غایی تعبیه دوربین در دادگاه تا حد فاحشی خواهد کاست بنابراین استفاده از دوربینهایی با کیفیت تصویر بالا در

و در حالت کلی در مقام احصاء جرایمی که رسیدگی به آنها در صلاحیت دادگاه کیفری یک است، صلاحیت این دادگاه را بر خلاف دادگاه انقلاب، «مجازات محور» می باشد، در واقع اگر مجازات جرمی مشمول یکی از موارد مذکور در ماده فوق باشد، رسیدگی به آن در صلاحیت این دادگاه است¹. بر اساس ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری اصلاحی ۱۳۹۴/۰۳/۲۴ باید تأکید کرد که رسیدگی به جرایم موجب مجازات تعزیر درجه چهار و بالاتر در صلاحیت دادگاه کیفری یک است و در صورت نصب دوربین مدار بسته و فیلم برداری از صحنه محاکمه امکان راهنمایی و کمک حقوقی به متهم یا متهمین میسر نخواهد بود چرا که بعضاً بدلیل ضعف اطلاعاتی و مالی از جانب متهم امکان انتصاب وکلای قوی در روند رسیدگی پرونده مقدور نبوده و به موجب ماده ۲۹۶ قانون آیین دادرسی کیفری «دادگاه کیفری یک دارای رئیس و دو مستشار است که با حضور دو عضو نیز رسمیت می یابد. در صورت عدم حضور رئیس، ریاست دادگاه به عهده عضو مستشاری است که سابقه قضائی بیشتری دارد و اغلب در مرکز استان و به تشخیص رئیس قوه قضائیه در حوزه قضائی شهرستانها تشکیل می شود، هیچکدام از قضات مذکور رغبت راهنمایی و مساعدت قانونی را در روند دادرسی در صورت وجود دوربین مدار بسته از دست خواهند داد.

تعدد قضات

اگرچه لازم است تعداد قضات در دادگاه کیفری یک سه نفر باشد، اما در فرض کمبود نیروی انسانی یا معاذیر قانونی، قانونگذار تشکیل جلسه و رسیدگی را با حضور دو عضو نیز معتبر دانسته است، البته در فرض حضور سه قاضی در دادگاه، لازم است رأی صادره به امضای هر سه نفر رسیده باشد، عده

¹ صادق سلیمی و امین بخشی زاده اهری. تحلیل ماده به ماده قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ در مقایسه با قوانین سابق. چاپ ۱. جنگل، ۱۳۹۳.

صورت رعایت هنجارها و ارزش های اخلاقی در امتداد صیانت از منافع و مصالح افراد و روابط اجتماعی بهره گیری از دوربین مدار بسته و مراقبت از دفاعیات و اظهارات اصحاب پرونده بصورت امن و مطمئن دارای اهمیت ویژه ای است که می بایست در روند دادرسی دقت بالایی از جانب مسولین امر لحاظ گردد.

در حالت کلی میتوان مزایای استفاده از دوربین مدار بسته در دادگاه ها را بشرح زیر ارایه نمود:

کاهش میزان دزدی و سرقت اوراق قضایی

کنترل و مانیتور عملکرد قضات و پرسنل

امکان کنترل از راه دور (Remote Monitoring)

بهبود خدمات رسانی به ارباب رجوع و عملکرد کارمندان

جلوگیری از ورود افراد متفرقه به شعبات و محاکم

حقیقت سنجی عملکرد های کارکنان و مراجعین

حفظ امنیت کارکنان در برابر خشونت و سرقت

حفظ اسناد مالی و حقوقی و لوایح تقدیمی به مستشاران

پیشگیری از خرابکاری و سوء رفتار

نظارت بر برقراری امنیت در محیط کار

بهبود عملکرد کارکنان و ارتقاء بهره وری

رعایت الزامات قانونی

نتیجه گیری

استفاده از دوربین های مدار بسته در فرآیند رسیدگی کیفری، به وضوح توانسته است نقش مؤثری در ارتقای دقت و سرعت کشف جرم ایفا کند. تصاویر ضبط شده به عنوان ادله عینی، به

جلسه دارای اهمیت و همچنین ضبط صدا بکمک هکتن دوربین ها یا

بهره برداری از میکروفونهای خوب گزینه ایست که باید روی آن سرمایه گذاری نمود. هر چه میکروفون به فرد گوینده نزدیک تر باشد، کیفیت ضبط صدا نیز افزایش می یابد. معمولاً صداهای یک ویدئو که با فاصله ضبط میشوند دارای نویز بوده و بعضاً قابل تشخیص نخواهد بود.

محل فیزیکی نصب دوربین

پیشنهاد میشود محل انتخابی برای نصب دوربین مکانهایی انتخاب شوند که اشراف کافی به چهره و محل دفاع متهمین و شاکیان داشته و در صورت لزوم دید تصویری به قضات نیز باشد. گاهاً دلیل وجود مشکلات جسمی و حرکتی برای اصحاب پرونده میبایست تمهیدات بهره برداری از دوربینهای متحرک و ادوات ضبط صدا و تصویر بصورت پرتابل نیز مد نظر قرار گیرد تا خللی در دادرسی و ضبط جریان محاکمه بوجود نیاید.

حقوق شهروندی

حقوق شهروندی به عنوان یکی از مهم ترین پیش نیازهای انضباط جمعی، دارای گستره فراوانی در حوزه های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است. دایره حقوق شهروندی شامل مجموعه حقوق و تکالیفی است که سه ضلع درهم تنیده، یعنی رابطه بین دولت با مردم به مفهومی فراتر از تابعیت، مردم با دولت و نیز مردم با مردم را در بر می گیرد و طرفین هر سه ضلع را ملتزم به لحاظ کردن دو اصل حفظ حقوق خود و عدم تجاوز به حقوق دیگران می کند، تا زمینه رشد شخصیت فردی و اجتماعی آحاد جامعه فراهم و به شکوفایی ظرفیت های ملی منجر شود. با توجه به حفظ حقوق مذکور در فرآیند دادرسی متهمین علی الخصوص جرایم مخصوص که در صلاحیت دادگاه های کیفری یک هستند باید با نگاهی عمیق تر و نشأت گرفته از اصل احترام به کرامت انسانی به

سپاسگزاری

از معاونت محترم پژوهشی به خاطر حمایت معنوی در اجرای پژوهش حاضر سپاسگزاری می‌شود.
از آقای دکتر عبدالله علیزاده به خاطر بازبینی متن مقاله و ارائه نظرهای ساختاری تشکر و قدردانی می‌شود.
از داوران محترم به خاطر ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌شود.
نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از آقای دکتر محمد رسول آهنگران به خاطر مطالعه متن مقاله حاضر و ارائه نظرهای ارزشمند سپاسگزاری نمایند.

منابع

منابع فارسی

الف) کتب

- نور بها، رضا، زمینه حقوق جزای عمومی، نشر داد آفرین، چاپ گنج دانش.
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، انتشارات گنج دانش، تهران، سال ۱۳۹۷.
- اردبیلی، محمد علی، ترجمه کتاب جرائم و مجازاتها، چاپ سیزدهم، نشر میزان، سال ۱۳۹۷.
- آشوری، محمد، آئین دادرسی کیفری، جلد اول، چاپ چهاردهم، انتشارات سمت، زمستان سال ۱۳۹۸.
- نجفی توانا، علی، جرم شناسی، نشر خیام، چاپ اول.
- صلاحی، جاوید، بزهکاری اطفال و نوجوانان، تهران، گوتنبرگ.
- نجفی ایران‌آبادی، علی حسین، تقریرات درس جرم شناسی، دوره کارشناسی ارشد حقوق کیفری و جرم شناسی، نیم سال اول تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷.

دستگاه قضایی و ضابطین این امکان را می‌دهد تا در فضایی مستندتر و قابل اعتمادتر نسبت به تعقیب و شناسایی مجرمین اقدام کنند. این موضوع در بسیاری از پرونده‌ها توانسته موجب جلوگیری از تکرار جرم، کاهش خطاهای قضایی و افزایش کارایی نظام کیفری شود. با این وجود، نباید فراموش کرد که عدالت کیفری تنها در کشف و مجازات مجرم خلاصه نمی‌شود، بلکه در گرو رعایت حقوق متهم و حفظ کرامت انسانی او نیز هست. اتکای صرف به فناوری، بدون نظارت و بدون در نظر گرفتن چارچوب‌های قانونی، می‌تواند منجر به نقض حقوق بنیادینی مانند حق حریم خصوصی، اصل برائت و حق دفاع شود. بنابراین، هرگونه استفاده از این ابزار باید با درک عمیق از جایگاه حقوق شهروندی همراه باشد. برای دستیابی به تعادل مطلوب، وضع مقررات مشخص و دقیق در خصوص نصب، بهره‌برداری، ذخیره‌سازی و استفاده از تصاویر دوربین‌ها ضروری است. همچنین، نظارت مستمر بر نحوه استفاده از این ابزار توسط نهادهای مستقل، می‌تواند از بروز سوءاستفاده‌های احتمالی پیشگیری کند. تقویت آموزش ضابطین و قضات در خصوص ارزش و حدود اعتبار ادله تصویری نیز از دیگر اقدامات مهمی است که باید در دستور کار قرار گیرد.

در نهایت، می‌توان گفت دوربین‌های مداربسته، اگر در چارچوب صحیح قانونی و با رعایت اصول دادرسی عادلانه به کار گرفته شوند، می‌توانند ابزاری مؤثر در تحقق عدالت کیفری باشند. اما همان‌گونه که این فناوری می‌تواند ضامن امنیت و دقت در رسیدگی باشد، در غیاب نظارت و قانون‌مداری، خود می‌تواند به ابزاری برای تضييع حقوق تبدیل شود. مسیر درست، نه حذف این فناوری است و نه پذیرش بی‌قید و شرط آن، بلکه بهره‌برداری آگاهانه و مسئولانه است.

اسحاقی، محمد، (۱۳۹۲) رویکردهای استراتژیک به پیشگیری از جرم (مجموعه مقالات) مرکز مطبوعات و انتشارات معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرایم قوه قضائیه، چاپ اول، تهران پردل، ژان، تاریخ اندیشه های کیفری، ترجمه علی حسین ابرندآبادی، نشر سمت، ۱۳۹۱.

مارتین رایت، رویکرد بین المللی عدالت ترمیمی چیست، ترجمه امیر سماواتی پیروز، تهران، انتشارات خلیلیان، چاپ ششم، بهار ۱۳۹۴.

ب) مقالات

امیدی، جلیل، و سمیه نیکوئی، (۱۳۸۷)، تعریف و مبانی علنی بودن دادرسی کیفری، مدرس علوم انسانی، شماره ۵۸

صالحی، جوادی، (۱۳۸۹)، حق متهم در برخورداری از مؤلفه های دادرسی عادلانه، مجله اصلاح و تربیت، شماره ۹۷

ماری، فیلیپ، (۱۳۸۳) کیفر و مدیریت خطرها: به سوی عدالتی محاسبه گر در اروپا، ترجمه: حسن کاشفی اسماعیلزاده، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۴۸.

محمودی جانکی، فیروز، و محسن مرادی حسن آباد، (۱۳۹۰) افکار عمومی و کیفرگرایی، مجله مطالعات حقوقی، دوره سوم، شماره دوم

نیکوئی، سمیه (۱۳۹۰)، الزامات علنی بودن دادرسی کیفری در پرتو دادرسی عادلانه، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۵۷

خسرو شاهی، قدرت اله، تأملات فلسفی در عدالت ترمیمی، بصیرت، سال دوازدهم، ۱۳۹۴.

منابع لاتین:

Lambert, Paul, "Television Courtroom Broadcasting and Eye Tracking: An Irish Solution to the U.S. Supreme Court Research Challenge?" Irish Journal of Legal Studies, Vol. 2 (2), 2011.

Roberts, Julian. V, et al, Penal Populism and Public Opinion: Lessons from Five Countries, Oxford University Press, New York, 2003.

Summers, Sarah, Fair Trial: The European Criminal Procedural Tradition and The European Court of Human Rights, Hart publishing, Oxford and Portland, Oregon , 7002.

The judicial office for Scotland, Cameras and Live Text-based Communication in the Scottish Courts: A Consultation, available at: www.scotland-judiciary.org.uk, 2013.